

ПСИХОЛОГІЯ

УДК 378.147.88

*Русіна Н. Г.,
аспірантка
НПУ ім. М. П. Драгоманова*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОЧІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТАМИ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

На розвиток позитивної мотивації у студентів юридичних факультетів при вивченні курсу “Сучасні інформаційні технології” повинна впливати сукупність методів, які використовує викладач у своїй роботі. В свою чергу, мотивація досягнень оцінювання результатів знань студентів буде залежати від зусиль, які вони вкладають у своє навчання самостійно.

Ключові слова: інформаційні технології, мотивація, очікування результатів знань, діагностичне тестування, контроль студентів.

На развитие положительной мотивации у студентов юридических факультетов при изучении курса “Современные информационные технологии” должна влиять совокупность методов, которые использует преподаватель в своей работе. В свою очередь, мотивация достижений оценки результатов знаний студентов будет зависеть от усилий, которые они вкладывают в свое обучение самостоятельно.

Ключевые слова: информационные технологии, мотивация, ожидания результатов знаний, диагностическое тестирование, контроль студентов.

On the development of positive motivation for law students in the study course “Modern information technology” affects aggregate methods used by lecturer in their work. In turn, the achievement motivation of student assessment results will depend on the effort that he puts into its studies self.

Keywords: *information technology, motivation, waiting for the results of knowledge, diagnostic testing, monitoring students.*

Протиріччя між існуючими формами проведення контрольно-оцінювальної діяльності в процесі навчання та недостатньо розробленою методичною літературою для психологічних основ контролю та самоконтролю студентів у процесі вивчення дисципліни “Сучасні інформаційні технології” (СІТ) викликають необхідність наукового та психологічного дослідження контрольно-оцінювальної діяльності в процесі навчання студентів. Це дослідження надасть змогу визначити емоційний стан студентів у процесі оцінювання, що в подальшому буде впливати на загальну ефективність учбового процесу.

Проблемам контролю та оцінювання в навчальному процесі приділяли увагу Б. Ананьєв, С. Архангельський, В. Аванесов, Ю. Бабанський, Л. Виготський, П. Гальперін, П. Каптерев, А. Леонтьєв, І. Лернер, С. Рубінштейн, Н. Тализіна, К. Ушинський та інші.

Наукові засади використання інформаційних технологій у професійній діяльності майбутніх фахівців викладені в працях В. Бикова, В. Глушкова, Р. Гуревича, М. Жалдака, Ю. Жука, Є. Полат, Ю. Рамського, О. Співаковського та ін. Розвитку психолого-педагогічних проблем використання комп'ютерів у навчальному процесі присвячені праці В. Безпалька, М. Корольчука, Ю. Машбиця, Н. Морзе, В. Монахова, Н. Тализіної та інших.

Науково-педагогічні дослідження різних аспектів професійної підготовки майбутніх юристів, у тому числі в галузі інформаційних технологій, присвячені роботи О. Бандурка, П. Біленчука, О. Василенко, В. Галузинського, А. Рибачук, С. Сливки, М. Шермана, Л. Щербачової, Г. Яворської.

Ефективність професійної діяльності в майбутньому студентів-юристів залежить, перш за все, від професійної компетентності та ступеня готовності виконувати свої обов'язки. Професійна компетентність складається з окремих компетентностей, таких як необхідний обсяг знань, умінь і навичок у практичній діяльності, здатність до успішного спілкування, достатній рівень інформаційної культури.

Ознайомившись з різними науковими та дисертаційними дослідженнями, дійшли висновку, що ставлення студентів до своєї майбутньої роботи (професійна компетентність) слід розглядати як одну

зі складових психологічних умов щодо формування майбутніх фахівців. На нашу думку, для кращих проявів особистості студента під час освітнього процесу є потреба забезпечення мотиваційних факторів у навчальному процесі. Одним із важливих факторів навчання є мотиви.

В. Безпалько, вказує, що мотивація – генетичне намагання людини до самореалізації в певних видах діяльності відповідно до її природжених задатків-здібностей [2, с. 142].

На сучасному етапі навчальної діяльності будь-якого студента мотиви є спонукальною силою. О. Леонт'єв зауважує, що діяльності без мотиву не буває, “немотивована” діяльність – це діяльність не позбавлена мотиву, а діяльність з суб’єктивно або об’єктивно схованими мотивами [1, с. 102].

Усі мотиви діяльності поділяють на внутрішні та зовнішні і, відповідно мотивація буває зовнішня та внутрішня. Зовнішні мотиви пов’язані не з процесом набуття знань, а з досягненням інших цілей: уникнення неприємностей, пов’язаних з неуспішністю, закінчення ВНЗ для отримання в майбутньому престижної роботи тощо. Зовнішніми мотивами є також намагання отримати винагороду, уникнути покарання тощо. Студенти, які мають зовнішню мотивацію, переважно працюють разом з іншими, схильні до частого звертання до викладача за поясненнями, потребують більш інтенсивного зовнішнього підкріплення і більшої систематизації навчального матеріалу. При внутрішній мотивації головним мотивом є отримання знань із певної дисципліни. Студенти, які мають достатній рівень внутрішньої мотивації, переважно працюють самостійно, можуть більш ефективно організувати свою роботу над навчальним матеріалом [3, с. 74].

Нами було проведено опитування для вивчення характеру сформованості мотивів (цілей навчання) у студентів 1 курсу денної форми навчання юридичного факультету. Результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Характер мотивів залежно від статі

Стать	Кількість (%)	Перевага у навчанні		Навчання				
		процесу	результату	власною схильністю	навчальною необхідністю	виробничою необхідністю	просто так	не знаю чому
Чол.	31,25 %	33,3 %	66,7 %	80,0 %	20,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Жін.	68,75 %	21,2 %	78,8 %	54,5 %	36,4 %	3,0 %	0,0 %	6,1 %

Отримані результати свідчать, що більшість 80 % студентів чоловічої статі та 54,5 % студентів жіночої статі навчаються за власною схильністю, а меншість 33,3 % та 21,2 %, відповідно студентів чоловічої та жіночої статі, віддають перевагу процесові навчання. Можна зробити висновок, що в процесі навчання СІТ студенти орієнтовані на активну навчально-пізнавальну діяльність, але в переважній більшості студентів 1 курсу ще не сформовані пізнавальні мотиви, які повинні визначати інтерес до самого процесу навчання.

Для вирішення проблеми (сформованості пізнавальних мотивів) активно впливатимуть методи та засоби навчання, а також використання сучасних інформаційних технологій викладачами різних дисциплін для збільшення зацікавленості студентів.

Оцінка знань студентів являє собою, особливо в психологічному аспекті, один з найважливіших, делікатніших аспектів процесу навчання. Насамперед тому, що перевірка інтелекту належить до найбільш психологічно дискомфортних ситуацій. Розуміння престижу, прагнення до пошани, авторитету в очах викладачів, батьків, друзів, товаришів по академічній групі, побоювання бути відрахованим, позбутися стипендії – все це зрештою, визначає досить високу морально-соціальну значимість оцінки в студентському середовищі [4, с. 34].

Метою експерименту була перевірка психологічного стану очікування результатів знань (оцінки) студентів під час вивчення та опрацювання нової теми та його вплив на виконання тестових завдань.

Для досягнення мети сформульована гіпотеза: практично перевірити та проаналізувати стан очікування результатів знань студентів юридичного факультету під час вивчення та опрацювання нової теми.

Експеримент проводився на базі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Експериментальна ситуація полягає в тому, що для проведення дослідження було обрано 2 академічні групи студентів 1 курсу, одна з яких контрольна, а інша експериментальна.

У контрольній групі навчання відбувалося за робочою навчальною програмою з курсу “Сучасні інформаційні технології” і викладач суттєво не впливає на мотивацію досягнень.

В експериментальній групі керованою змінною була мотивація досягнень за умови оцінювання якості знань не викладачем, а персональним комп'ютером (ПК).

Обидві групи знаходились в однакових умовах навчальної діяльності.
Характеристика вибірки.

Контрольна група: загальна кількість – 23 особи, з них 16 жінок, 7 чоловіків; вік від 17 до 20 років; досвід роботи з ПК (рис. 1), успішність

за попередні вивчені теми (70 – максимальна кількість набраних балів) (рис. 2).

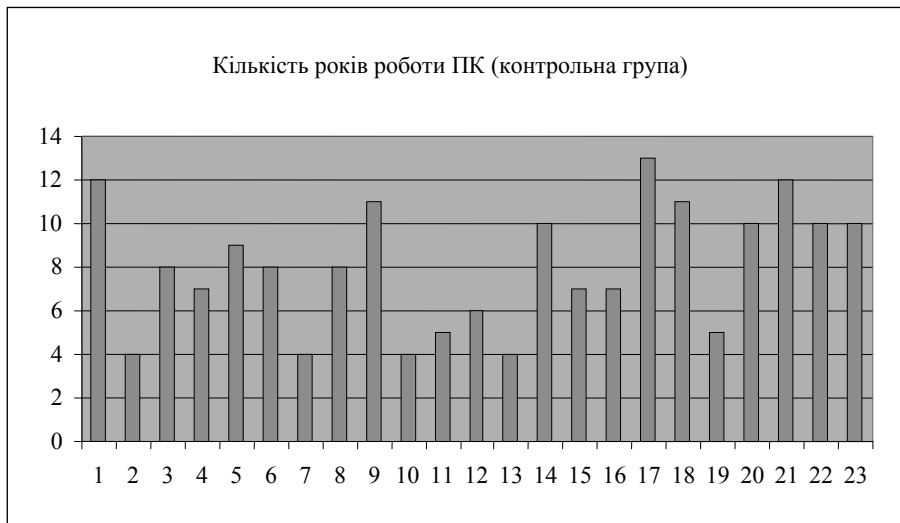

Рис. 1. Досвід роботи з ПК

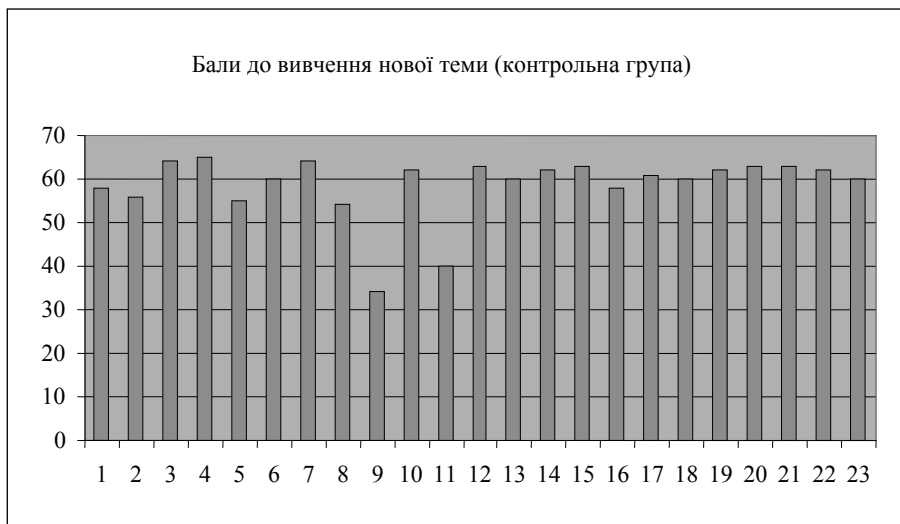

Рис. 2. Успішність студентів до вивчення нової теми

Експериментальна група: загальна кількість – 18 осіб, з них 9 жінок, 9 чоловіків; вік від 17 до 20 років; досвід роботи з ПК (рис. 3), успішність за попередні вивчені теми (70 – максимальна кількість набраних балів) (рис. 4).

Рис. 3. Досвід роботи з ПК

Рис. 4. Успішність студентів до вивчення нової теми

Дослідження здійснювалось у три етапи:

При відборі об'єктів до вибірки для проведення експерименту було необхідним забезпечення дотримання вимог щодо застосування статистичних методів опрацювання результатів дослідження: їх однорідність і незалежність; незалежність учасників експерименту; заняття в експериментальній та контрольній групі проводилось одним викладачем; однотипність методичного забезпечення; комп'ютерний клас з однаковим програмним забезпеченням.

У першій частині експерименту проводилось дослідження теоретичних підходів в системі контрольно-оцінювальної діяльності в процесі навчання сучасних інформаційних технологій.

Основними діагностичними методами були:

- аналіз наукових досліджень, літератури, нормативно-правових актів;
- психолого-педагогічне спостереження;
- метод анкетування.

Анкетування серед студентів 1 курсу денної форми навчання юридичного факультету Київського національного університету проводилось з метою встановлення взаємозв'язку практичного застосування знань з курсу "Сучасні інформаційні технології" при підготовці до занять інших дисциплін, а також подальше їх використання.

У процесі дослідження було опитано 71 студент. Нижче висвітлені декілька гістограм за результатами анкетування, з яких можна зробити висновки:

1. Для подальшої практичної роботи майбутнім юристам в рівній мірі потрібні як програми прикладного програмного забезпечення (Word, Excel та інші), так і програми спеціального призначення (нормативно-правові бази "Ліга:Закон", "Законодавство України", "НАУ") (рис. 5).

2. При підготовці до лекційних і практичних занять з використанням ПК на першому місці виникають труднощі з безкоштовним та загальним доступом у користуванні спеціалізованих програм для юристів і другу сходинку посідає недостатність спеціалізованої методичної літератури (рис. 6).

3. Пройшли ті часи, коли студенти користувалися тільки паперовими джерелами інформації (рис. 7).

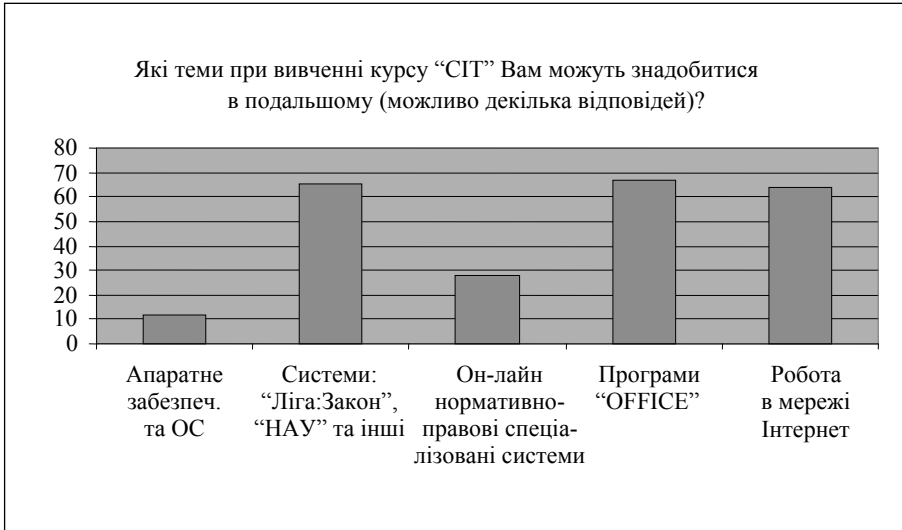

Рис. 5. Досвід роботи з ПК

Рис. 6. Успішність студентів до вивчення нової теми

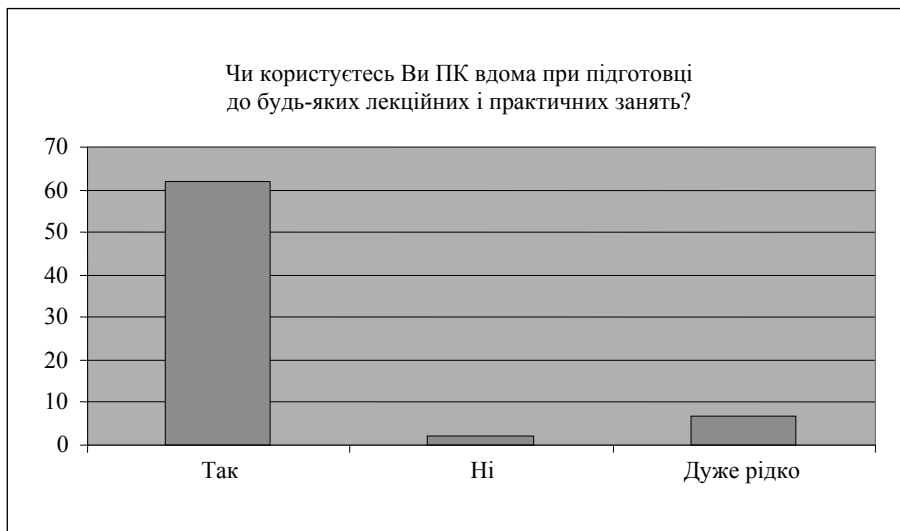

Рис. 7. Використання програмного забезпечення у подальшій роботі

У другій частині експериментального дослідження було проведено діагностичне тестування двох груп (контрольної та експериментальної).

Була організована батарея тестів: для визначення рівня мотивації схвалення (шкала брехні) ми пропонували за допомогою методики “Шкали Д. Крауна і Д. Марлоу” (складається з 20 суджень, на які можливі два варіанти відповідей “Так” чи “Ні”); для визначення рівня мотивації до успіху пропонували методику діагностики “Особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса” (складається з 41 судження, на які можливі два варіанти відповідей “Так” чи “Ні”) та методику діагностики “Особистості на мотивацію до запобігання невдач Т. Елерса” (складається з 30 рядків по 3 слова в кожному, необхідно вибрати тільки одне слово) [5, с. 626–631, 635–636].

За допомогою програми Microsoft Excel визначили такі характеристики опрацьованих протоколів: середнє значення, мода, медіана, стандартне відхилення вибірки, дисперсія, асиметрія, ексцес. Графічно представили дані, а саме: побудували гістограми абсолютних частот: мотивація до успіху, мотивація схвалення, мотивація щодо уникнення невдач (контрольна група – рис. 8, 9, 10; експериментальна група – рис. 11, 12, 13).

Рис. 8. Гістограми результатів контрольної групи

Рис. 9. Гістограми результатів контрольної групи

Рис. 10. Гістограми результатів контрольної групи

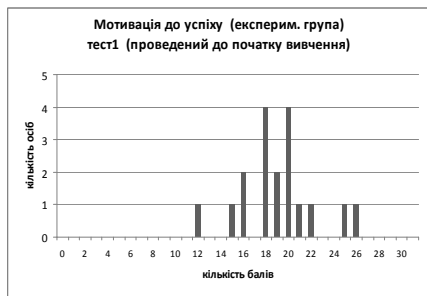

Рис. 11. Гістограми результатів експериментальної групи

Рис. 12. Гістограми результатів експериментальної групи

Рис. 13. Гістограми результатів експериментальної групи

Порівнявши всі протоколи, ми прийшли до висновку, що дані контрольної та експериментальної груп суттєво не відрізняються.

В результаті нашого дослідження було виявлено нижчезказане.

У контрольній групі, за результатами аналізу абсолютних показників (тест 1, рис. 8), мотивація до успіху в студентів знижується завдяки суб'єктивним причинам. До суб'єктивної причини відносяться: низька мотивація учбової діяльності в період вивчення курсу, небажання відпрацьовувати вчасно пропущені заняття. Цей же показник можна проаналізувати з точки зору вибору стратегії досягнення: високих оцінок людина може досягти або за допомогою ретельного планомірного навчання і підготовки за семестр, або за рахунок пошуку можливостей уникнення отримання негативної оцінки у викладача.

У контрольній групі мотивація ескапізму (тест 3, рис. 10), тобто уникнення невдач є нормальним по вибірці. Це значить, що низька мотивація уникнення невдач на початку вивчення курсу "СІТ" є нормальна, бо в студентів відсутня загроза отримання низьких оцінок.

В експериментальній групі майже такі ж показники на початку вивчення нової теми (рис. 11–13). Наприкінці вивчення теми мотивація ескапізму (рис. 13) в експериментальній групі знизилась завдяки тому, що тема була цікавою і викликала інтерес, а також не було страху отримати негативної оцінки від персонального комп'ютера.

Наприкінці в контрольній групі мотивація ескапізму (рис. 10) в цілому знизилась, але з'явилося декілька осіб, у яких суттєво збільшився показник ескапізму за рахунок (або малого досвіду, або занадто тривалого) досвіду роботи з ПК.

Мотивація схвалення (тест 2, рис. 9) у контрольній групі на початку має низькі показники та характеризується разом з показником досягнень (тест 1, рис. 8) відсутністю очікувань схвалення за види діяльності, які, на думку студентів-юристів, не є професійно-орієнтованими.

Наприкінці вивченої теми шкала брехні (тест 2, рис. 9) дещо збільшується в контрольній групі, тобто в групі, в якій не проводиться комп'ютерне тестування.

Наприкінці, в експериментальній групі шкала брехні (тест 2, рис. 12) суттєво знижується. Ми пов'язуємо це з тим, що при комп'ютерному тестуванні можливість обдурити комп'ютер дуже низька.

Таким чином, гіпотеза підтверджується: мотивація досягнень оцінювання результатів знань за допомогою ПК залежить від зусиль, які вкладає студент у своє навчання, тобто мотивація схвалення (шкала брехні) та мотивація ескапізму не є ведучими, а це значить, що людський фактор у оцінюванні знижується.

Література

1. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
2. *Безпалько В. П.* Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия) / В. П. Безпалько. – М. : Издательство Московского Психолого-социального института ; Воронеж : Издательство НПО “МОДЭК”, 2002. – 352 с.
3. *Дибкова Л. М.* Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : Дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Дибкова. – К., 2006. – 197 с.
4. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти) : навч. посіб. / кол. авторів. – К. : ІЗМН, 1997. – 216 с.
5. *Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие.* – Самара : Издательский Дом “БАХРАХ-М”, 2001. – 672 с.